

PELAI PAGÈS

“En aquests moments en què sembla que s'està tancant un cycle històric que són nombroses les veus que reclamen l'inici d'una segona transició democràtica, caldria, potser, que la dreta revisés els seus referents històrics, tornés a estudiar els clàssics del pensament liberal i els teòrics de la democràcia i inaugurés, ella també, el nou cycle històric amb un canvi d'actituds i de comportaments molt més flexibles, tolerants i, en definitiva, molt més democràtics”

Cánovas, Maura...

Que la dreta i els conservadors tenen mal perdre s'ha evidenciat en massa ocasions en la maldestra història d'Espanya. I que interpreten la història a la conveniència dels seus interessos més recòndits és una realitat fóra de tota mena de dubtes. En un dels nombrosos debats postelectorals que se celebraven l'endemà mateix de les eleccions, en una de les televisions privades d'àmbit estatal, el sociòleg Amando de Miguel, un dels intel·lectuals orgànics que han estat durant aquests darrers vuit anys al servei del partit governant, davant d'una pregunta de la periodista sobre si era just que Aznar abandonés el poder de la manera que ho haurà de fer –sense cap glòria i amb molta pena–, feia una defensa aferrissada de l'encara president espanyol en funcions, de qui explícitament afirmava que era un dels més grans estadistes que ha tingut Espanya els darrers 150 anys, juntament amb Cánovas del Castillo i Antonio Maura, i que, com a aquest darrer, se li ha acabat fent la campanya del “Maura no”.

La referència, si és justa, no deixa d'ésser sorprenent i diu molt sobre els referents històrics de la dreta espanyola d'aquest inici de segle i de mil·lenni. Només cal recordar qui eren els dos polítics de referència. Cánovas del Castillo, antic dirigent del liberalisme més centrat, autor d'un revolucionari “manifest de Manzanares” amb el qual es va iniciar el bienni progressista el 1854, va acabar sent el creador de l'anomenat sistema de la restauració, inaugurat després de l'experiència democràtica del sexenni revolucionari (1868-1874). El sistema ideat per Cánovas, que va ser el fundador i dirigent màxim del Partit Conservador, es basava en una de les constitucions més antidemocràtiques de la història d'Espanya –la de 1876–, en l'existència de la corrupció institucionalitzada i de les tupinades, que es varen convertir en la mecànica generalitzada de tots els processos electorals, i en la marginació dels sectors republicans i populars, que van quedar exclo-

sos del sistema polític dominant. Fou sota el govern de Cánovas que el 1895 s'inicià la definitiva insurrecció cubana, davant de la qual utilitzà mètodes repressius expeditius, i sota la seva presidència es produí el procés de Montjuïc contra el moviment anarquista català, que aixecà una onada de protestes contra el Govern espanyol per tot Europa. Fou justament arran d'aquests excessos repressius –i per venjar els seus companys catalans– que un anarquista italià, Michele Angiolillo, acabà amb la vida de Cánovas el 8 d'agost de 1897.

La biografia del polític conservador d'origen mallorquí Antonio Maura no era menys lluida que la de Cánovas, però. Originàriament militant del Partit Liberal, en les primers dècades del segle XX fou un dels caps de fila del Partit Conservador, després de la mort de Cánovas i del “desastre” de 1898, motivat per la derrota espanyola en la guerra hispanoamericana. Si, d'una banda, ha passat a la història com un “regeneracionista” conservador que volia fer la “revolució des de dalt” perquè no li la fessin des de baix –i així el vol recordar una determinada historiografia–, el seu nom es vincula sobretot a l'escalada espanyola a la guerra del Marroc. Durant molt anys les classes populars espanyoles l'havien recordat per la sagnant guerra del Rif. A mi encara em va arribar, per tradició familiar, una cançó popular, una de les estrofes de la qual deia allò de “mentre les embarcacions anaven en dansa, transportant els fills d'Espanya cap el Rif, Anton Maura i l'ambaixada, feien grans àpats al Ritz”... Maura havia estat el responsable de l'enviament de soldats reservistes cap al Marroc, que va acabar provocant la Setmana Tràgica barcelonina, el juliol de 1909, i la campanya del “Maura no” va sorgir justament arran de la repressió indiscriminada que el seu Govern va portar a terme contra els barcelonins. La carrera política de Maura no es va acabar el 1909: encara va formar govern, l'anomenat “Govern

i José María Aznar

d'unitat nacional", el 1918, per fer front a la profunda crisi que el país havia patit el 1917 –la triple crisi militar, política i revolucionària–, i tomaria a constituir un nou Govern de concentració després de la derrota espanyola d'Annual (1921) a la llarga guerra del Marroc.

Davant de la trajectòria política dels dos dirigents conservadors, no deixa d'ésser sorprenent la reivindicació històrica que els ideòlegs i intel·lectuals de la dreta espanyola actual n'està fent, situant-los en la línia de continuïtat al capdavant de la qual se situaria Aznar. I és sorprenent i alhora preocupant. Perquè, vint-i-cinc anys després de la transició democràtica, hom podia suposar que la dreta espanyola finalment havia superat l'escassa vocació democràtica que havia demostrat en el decurs dels dos darrers segles. La voluntat democràtica –com el moviment– es demostra caminant, i no és suficient parlar permanentment de Constitució com si es tractés d'una panacea que per ella mateixa garanteix el funcionament democràtic. Desgraciadament, hom ha pogut observar excessius tics autoritaris i comportaments poc democràtics en la dreta espanyola actual com per garantir un futur sense intencions totalitàries.

En un altre àmbit, a més del comportament antidemocràtic dels dos estadistes esmentats, caldria ressaltar la seva actitud envers Catalunya i les seves classes populars. En aquest punt la continuïtat històrica encara sembla més sorprenent: des de l'aparició del catalanisme contemporani, just durant el pe-

Segons Pelai Pagès, aquells que lloen la tasca de Jose Maria Aznar equiparant-lo amb Cánovas del Castillo o Maura no li fan un gran favor.

ríode de la restauració, el darrer quart del segle XIX, el rebuig a les reivindicacions nacionals, primer expressades des de Catalunya i després des d'Euskadi, ha estat una constant de la dreta espanyola. La por a una "Espanya rota" va acabar essent un dels arguments dels militars per alçar-se en contra de la legalitat republicana el juliol de 1936.

I, desgraciadament, a vegades, davant d'unes reivindicacions nacionals insatisfetes, sembla que la dreta no s'ha acabat de creure del tot això de l'"estat de les autonomies". A la mateixa tertúlia a què m'he referit al començament un dels tertulians afirmava que dels dos problemes que Espanya tenia plantejats el segle XIX –la seva modernització

i el "problema nacional"– aquest segon encara estava per resoldre.

Perquè, efectivament, el nacionalisme català i el basc, sobretot, encara són considerats com un "problema" per la dreta –i no només per la dreta espanyola. I potser caldria explicar a aquesta dreta que presumeix de constitucionalista i alhora es reivindica d'una tradició històrica tan poc democràtica, que en democràcia tot és possible i que, en definitiva, la Constitució, els estatuts d'autonomia, les lleis que se'n desprenen i les accions dels governs, tot plegat està supeditat a la sobirania popular, que és la pedra de toc i alhora estableix les regles de joc de la democràcia en qualsevol societat que es reivindiqui com a democràtica.

En aquests moments en què sembla que s'està tancant un cicle històric i que són nombroses les veus que reclamen l'inici d'una

segona transició democràtica, caldria, potser, que la dreta revisés els seus referents històrics, tornés a estudiar els clàssics del pensament liberal i els teòrics de la democràcia i inaugurés, ella també, el nou cicle històric amb un canvi d'actituds i de comportaments molt més flexibles, tolerants i, en definitiva, molt més democràtics. I si Aznar ha estat, com opinava Amando de Miguel, un digne successor de Cánovas i de Maura, que en sigui al mateix temps el darrer de la nissaga. Tots els demòcrates de l'estat espanyol ho agrairan.

Pelai Pagès i Blanch és professor d'història contemporània de la Universitat de Barcelona